

MUZEM STUTTHOF W SZTUTOWIE

Stutthof

ZESZYTY MUZEUM

1

Muzeum Stutthof, 82-110 Szafkowo, woj. elblskie

Adres Redakcji:

Przedruk straszony:

angielskie -- Betty Proszyska,

niemieckie -- Eryka Czajkowska,

rosyjskie -- Ludmila Prok...

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

WROCLAW • WARSZAWA • KRAKÓW • GDAŃSK

ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH

WYDAWNICTWO

1976

Wydawnictwo Ossolińskich, Wrocław

Gabriel Kozłowski

NIKTÓRE DANE DO STATYSTYKI ZATRUDNIENIA JEŃCÓW
WOJENNYCH W GOSPODARCE OKRĘGU GDAŃSK-PRUSY
ZACHODNIE W LATACH 1939—1942

Wśród tych szczegółowych zagadnień, które nadal jeszcze wymagają gruntownych badań źródłowych, znajduje się złożona problematyka dotycząca spraw związanych z realizowaniem przez hitlerowskiego okupanta programu pracy przymusowej. Do tej grupy należy sprawa zatrudnienia w gospodarce utworzonego przez hitlerowskie władze okręgu Gdańsk—Prusy Zachodnie (Reichsgau Danzig—Westpreussen) jeńców wojennych. Problem ten nie znalazł do tej pory szczegółowego odbicia w literaturze historycznej poświęconej hitlerowskiej okupacji w Polsce¹.

Podczas kwerendy przeprowadzanej w Wojewódzkich Archiwach Państwowych w Gdańsku i Bydgoszczy natrafiono na kilkanaście poufnych miesięcznych sprawozdań statystycznych gdańskiego Krajowego Urzędu Pracy (Landesarbeitsamt Reichsgau Danzig—Westpreussen) z lat 1940—1942 oraz niektóre zarządzenia dotyczące organizacji zatrudnienia jeń-

¹ Sama problematyka pracy przymusowej oraz zatrudnienia jeńców wojennych ma już stosunkowo bogatą literaturę. Z prac o charakterze ogólnym wymienić tu trzeba przede wszystkim: Sz. Datner, *Zbrodnie Wehrmachtu na jeńcach wojennych armii regularnych w II wojnie światowej*, Warszawa 1964 (oraz Warszawa 1961); W. Lemiesz, *Praca przymusowa jeńców wojennych w Niemczech w latach II wojny światowej*, Zielona Góra 1961; H. Pfahlmann, *Fremdarbeiter und Kriegsgefangene in der deutschen Kriegswirtschaft 1939—1945*, „Beiträge zur Wehrforschung”, Bd. 16/17, Darmstadt 1968; E. Seeber, *Robotnicy przymusowi w faszystowskiej gospodarce wojennej*, Warszawa 1972; H. Szurgacz, *Przymusowe zatrudnianie Polaków przez hitlerowskiego okupanta w latach 1939—1945. Studium prawnopolityczne*, Wrocław 1971. Z prac o charakterze szczegółowym należałoby wymienić: A. Konieczny, *Rozmiary zatrudnienia zagranicznych robotników przymusowych i jeńców wojennych w gospodarce Dolnego Śląska w latach II wojny światowej*, „Studia Śląskie” 1968, s. 260—277; T. Gasztold, *Polacy na robotach przymusowych w rolnictwie Pomorza Zachodniego*, Gdynia 1971. Problematyka ta znalazła swoje odbicie również w rozprawach doktorskich: B. Frankiewicz, *Praca przymusowa na Pomorzu Zachodnim w latach II wojny światowej*, maszynopis z 1965, bibl. UAM Poznań; B. Koziełło-Poklewski, *Robotnicy przymusowi w Prusach Wschodnich w latach II wojny światowej*, maszynopis z 1974, bibl. Uniwersytetu Wrocławskiego, oraz w dość licznych artykułach przyczynkarskich. Brak do tej pory opracowania dotyczącego zatrudnienia jeńców wojennych oraz pracy przymusowej na Pomorzu Gdańskim.

ców wojennych. Dokumenty te umożliwiają zaprezentowanie pewnych elementów z niemal zupełnie nie znanego bilansu zatrudnienia w okręgu Gdańsk—Prusy Zachodnie². W przyszłości mogą one dopomóc w nakreśleniu pełniejszej charakterystyki rynku pracy na obszarze wspomnianego okręgu. W chwili obecnej znalezione sprawozdania Krajowego Urzędu Pracy w Gdańsku pozwalają nam nieco tylko rozszerzyć horyzont wiedzy w tej dziedzinie. Materiały charakteryzujące ogólny stan zatrudnienia w okręgu Gdańsk—Prusy Zachodnie dotyczą tylko kilku miesięcy z lat 1940—1942. Przedstawia je tabela nr 1.

Tabela 1

Wykaz zatrudnionych w okręgu Gdańsk—Prusy Zachodnie
(lipiec 1940 — luty 1942)

Miesiąc i rok	Ogólna liczba zatrudnionych	W tym	
		mężczyzn	kobiet
Lipiec 1940	453 926	.	.
Listopad 1940	501 622	354 000	147 000
Luty 1941	489 117	345 193	143 924
Lipiec 1941	575 932	.	.
Wrzesień 1941	581 912	391 056	190 856
Październik 1941	581 719	389 621	192 098
Grudzień 1941	566 195	381 154	185 041
Styczeń 1942	564 317	379 073	185 244
Luty 1942	562 591	375 708	186 883

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Landesarbeitsamt Reichsgau Danzig-Westpreussen, WAP Gdańsk, Landratsamt Neustadt nr 13, s. 96, nr 416, s. 22, 83 i nn. oraz nr 417, s. 207; Höhere SS- und Polizeiführer nr 83, s. 159, 186.

Pozostała znaleziona dokumentacja dotyczy jeńców wojennych, o czym mowa niżej³.

Sprawa wykorzystania jeńców wojennych do pracy była przedmiotem rozważań już podczas opracowywania hitlerowskich planów agresji. Starano się tu wyzyskać doświadczenia zdobyte w okresie I wojny świa-

² Jak potwierdzają to dotychczasowe badania, bliższe, chociaż też tylko fragmentaryczne, dane hitlerowskich urzędów pracy, obrazujące wysokość zatrudnienia, znane są tylko dla tzw. kraju Warta. Por. Cz. Ma d a j c z y k, *Polityka III Rzeszy w okupowanej Polsce*, Warszawa 1970, t. II, s. 8.

³ W artykule tym autor przytacza i analizuje wyłącznie dane dot. zatrudnienia jeńców podane w oficjalnych sprawozdaniach Krajowego Urzędu Pracy w Gdańsku. Analiza różnic pomiędzy tymi materiałami statystycznymi a statystyką Międzynarodowego Czerwonego Krzyża nie może być, ze względu na ograniczone ramy artykułu, przedmiotem bliższych rozważań.

